THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
PUBLISHED BY
JOURNAL PRESS, LIMITED
542 DUNDAS ST. WEST. Telephone Trinity 6830-6831
M. Clavir, Pres. and Gen. Mgr.
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
Single Copy—3 cents

היינט אין קליוולאנד

די ציוניסטישע ארגאניזאציע פון די פאראייניגטע שטאטען איז היינט צו טאג אין יעדען זין דער וויכטיגסטער טייל פון דער ציוניסטישער וועלט־ארגאניזאציע. פונקט ווי די אידען פון אמעריקע זענען היינט צו טאג בכלל דער וויכטיגסטער טייל פונ'ם וועלט־אידענטום, אזוי איז עס אויך מיט'ן אמעריקאנער ציוניזם. וואס זאגט אמעריקע אויף דעם? — דאס פרעגט מען היינט צו טאג ביי יעדער ארבייט, אידישע און ציוניסטישע.

און דעריבער איז די קאנווענשאן פון די אמעריקאנער ציוניסטען, וועלכע עפענט זיך היינט אין קליוולאנד, ניט קיין ריין אמעריקאנישער ענין, נאר פון גרויס אינטערעס פאר'ן ציוניזם פון דער גאנצער וועלט.

מיר האבען שוין ביי אן אנדער געלעגענהייט גערעדט וועגען דעם, ווי מיט צוועלף יאר צוריק איז אין קליוולאנד געשפאלטען געווארען די אמעריקאנער ציוניסטישע ארגאניזאציע. און יעצט האלט עס ווידער, אין דער זעלבער שטאדט ביי פאראייניגונג. ווי מען זאל ניט וועלען די אנדערע פראגען ארויסרוקען אין פאראויס, איז דאך די בראנדייס־פראגע די וויכטיגסטע.

אינ'ם אמעריקאנער ציוניזם איז אין די לעצטע עטליכע וואכען פיעל דיסקוטירט געווארען דער מעמאראנדום פון דער בראנדייס גרופע, וואס פארלאנגט אז די ציוניסטישע פירערשאפט זאל איבערגיין צו א קאמיטעט פון ניין פערזאנען, וועלכע האבען קיינמאל ניט געהאט קיין שום פארבינדונג, ניט מיט דער ציוניסטישער ארגאניזאציע, און ניט מיט די בראנדייז סיסטעם. ווי דער אמעריקאנער ציוניזם זאל ניט וועלען די פאראייניגונג, איז עס אבער א הארטער נוס. אפצוזאגען זיך פון אלע דעמאקראטישע פארמען פון פארוואלטונג, און איבערגעבען די פירערשאפט צו א מין "רעסיווערשיפ". און דעריבער איז קיין וואונדער ניט די הייסע דיסקוסיע וועלכע קומט פאר ארום דער פראגע. און די קאנווענשאן וועט דער פראגע מוזען שענקען די גרעסטע אויפמערקזאמקייט. און דאס אליין מאכט איר שוין פאר א וויכטיגע קאנווענשאן.

עס איז אויך די ערשטע גרויסע אידישע פארזאמלונג אין אמעריקע, וועלכע קומט זיך צוזאמען זינט די טרויעריגע אויגוסט־טעג, וואס האט לעצטענס ארויסגערוקט אינ'ם פאדערגרונד בכלל די פראגע וועגען דעם מאנדאט. וועגען די רעכט וואס ענגלאנד נעמט זיך אלס די מאנדאטען־מאכט איבער ארץ ישראל. און דאן די פראגע, צי עס זאל צוזאמענגערופען ווערען א ספעציעלער ציוניסטישער קאנגרעס. און ווי אזוי די רעארגאניזאציע זאל פארקומען.

פאר דער דריי און צוואנציגסטער קאנווענשאן פון די אמעריקאנער ציוניסטען, וועלכע ווערט היינט דערעפענט אין קליוולאנד, שטייען דעריבער וויכטיגע פראבלעמען, וועלכע פארלאנגען זייער ריכטיגע תשובה.

צייטען בייטען זיך

איינע פון די וויכטיגסטע פראגען פאר דער היינטיגער געזעלשאפט איז די פראגע פון געבורט־קאנטראל. און א וויכטיג פראבלעם איז עס פאר אלע פעלקער און אין אלע לענדער.

געבורט־קאנטראל — אין די מערסטע פאלען ווערט עס באטראכט אלס א ריין פערזענליכע זאך, וואס איז שייך דעם וואוילזיין פון א געוויסער אדער באשטימטער פאמיליע. העכסטענס גיט מען עס צו א גרופען אדער קלאסען באדייטונג. אבער מען פארזעט גאנץ אפט, אז דאס פראבלעם איז אויך פון גרעסערער וויכטיגקייט, אז עס איז נוגע גאנצע פעלקער און לענדער.

נאך פאר דער מלחמה, האט מען זיך טיילווייז אנגעהויבען צו באשעפטיגען מיט דעם, וואס די געבורט־ראטע ווערט קלענער. אבער מען האט עס מערסטענס צוגעשריבען נאר צו פראנקרייך. און גאנץ אפט האט מען עס אפגעפטור'ט מיט א וויץ. ערשט לעצטענס האט מען זיך געכאפט אז די פראגע פון די פארקלענערטע געבורטען איז נוגע ניט נאר פראנקרייך, נאר גאנץ אייראפע. און אין דער אייראפייאישער פרעסע דיסקוטירט מען יעצט גאנץ געשמאק, וואוהין און צו וואס עס קען דערפירען.

אין א רייע זשורנאלען, וואו די פראגע ווערט דיסקוטירט, ווערט אנגעצייגט אויף דעם, אז צווישען די יארען 1900 און 1928 זענען די געבורטען פארקלענערט געווארען אין אלע לענדער.

פראנקרייך, דייטשלאנד, ענגלאנד און שאטלאנד (חוץ דער קאטוילישער אירלאנד) די סקאנדינאווישע לענדער, די שווייץ — איבעראל זענען די געבורט־ראטען פארקלענערט געווארען. און אויב עס איז נאך פאראן א פארמערונג אין דער באפעלקערונג, איז עס נאר א דאנק דעם, וואס עס זענען פארקלענערט געווארען די טויטענפאלען. און די זעלבע סטאטיסטישע דאטען צייגען אן, אז דער פראצעס איז דער זעלבער איבעראל. ניט נאר אין די קולטור־לענדער. נאר אפילו אין אזעלכע צוריקגעשטאנענע ערטער ווי שפאניע.

אזוי בייטען זיך די צייטען. עס זענען געווען טעג, ווען א גרויסע צאל פערזאנען האבען געגלויבט אין דער מאלטוזיאנישער טעאריע, אז די וועלט ווערט צו קליין פאר'ן מענשען, וועלכ[illegible]רמערט זיך צו שנעל. היינט צו טאג אבער איז דאס פראבלעם פונקט פארקערט — פארקלענערטע געבורטען. און עס גרינדען זיך געזעלשאפטען צו אגיטירען פאר פארגרעסערטע געבורטען. אין פראנקרייך אדער אין דייטשלאנד. און מען צייגט אן אז דאס קען נאך דערפירען [illegible]ו ראסען־זעלבסטמארד.

די ליבעראלען האבען געהערט אונזער רוף

ווי די ליבעראלע ארגאניזאציע האט באקאנט געמאכט, וועט מארגען ביים קאנווענשאן פון סענטער וועסט איינשטימיג רעקאמענדירט ווערען אלס קאנדידאט אלדערמאן סעם פעקטאר.

די ליבעראלע ארגאניזאציע האט זיך, אלזא, צוגעהערט צום גערעכטען רוף און נאמינירט איינשטימיג א איד. פאר וואס עס קומט זיי זיכער צו באגריסען. אבער וואס הערט זיך עפעס מיט די קאנסערוואטיווען. אויך זיי גייען האבען היינטיגע וואך זייער קאנווענשאן אין סענטער וועסט — וועלען זיי אויך האבען מוט גענוג צו נאמינירען א אידען?

פון די קלאנגען וועלכע טראגען זיך ארום דעם. ווער עס וועט דארפען באקומען די נאמינאציע, זענען די אויסזיכטען פאר א אידישען קאנדידאט אויך דערמיט גאנץ שוואכע — סיידען עס זאל געשען עפעס א נס.

אין חדר אריין קונדסים

(פון מיינע ערב־עלעקשאן פאליטעטאנדלאך)
פון יצחקי

געדענקט איר ווי אזוי אייער מאמע האט אמאל געזונגען, וויגענדיג אייער בעטעלע? "אונטער דעם קליינעם וויגעלע, האט זי געזונגען שטעהט א ווייסע ציגעלע, און נאכדעם ווי אזוי דאס ציגעלע פארט האנדלען, און צום סוף לאזט זיך דאס לידעל אויס אז "תורה איז די בעסטע סחורה".

אט אזוי האט געזונגען אייער אלטע מאמע, בעת זי איז געווען אין שניפישאק, אבער דאס זעלבע לידעל איז איצט טראנספארירט געווארען אהער. און עס האט געפונען דעם בעסטען אפזאץ־פלאץ צווישען אונזערע קאנאדער פאליטישענס. זיי הרבען זיך ארומגעקוקט אז סוף כל סוף איז פאליטיק ניט קיין זעהר זויבערע זאך, און זיי האבען דעריבער אויסגעקליבען פון תורה אלעס זייער בעסטע סחורה.

פון אטאווא איז היינטיגע וואך געמעלדעט געווארען אז מר. אייזיק ע. פעדלאוו, א געוועזענער ליבעראלער פארלאמענט מעמבער, וועלכער איז היינט שוין, ברוך השם, א מאן אין די זיבעציגער, האט זיך מיישב געווען, און האט אויפגעגעבען דעם פאליטישען פעלד; ער האט געוואלט זיך באמיילינגען אין די היינטיגע יעריגע וואלען, אבער אנשטאט דעם האט ער גאר באשלאסען צו אנהויבען געהן אין חדר....

איז עס פאר אונז צווייטאל טשיקאווע. איינמאל דערפאר ווייל א 70 יעריגער מאן האט זיך פלוצלינג אזוי שטארק פארבענקט נאך א מלמד און צווייטענס, וואס א פאליטיקער מיט א רעפוטאציע האט אויסגעביטען דעם פארלאמענט־בענקעל אויפ'ן חדר־בענקעל. דאס איז דאך אזא זעלטענהייט וואס טרעפט אפילו ניט איינמאל אין א שמיטה.

אבער וואס מיר אינטערעסירט דא, איז א גאנץ אנדער פונקט. פאר מיר קאן עס דינען אלס א גוטער באוויז, אז אינ'ם קאנאדער פארלאמענט האבען מיר באמת פאלקס־פארטרעטער, ניט קיין אריסטאקראטען, נאר אמת'ע פראסטאקעס, נאך ערגער ווי מיר אליין זענען. פון דעם דאזיגען שטאנדפונקט קאן מען זאגען, אז אונזער קאנאדער פארלאמענט איז מער דעמאקראטיש ווי דער רוסישער "סאוונארקאם"; מען קאן זאגען, אז ביי אונז זיצען נאך גרעסערע "עם הארצים" ווי דארטען . . .

מר. פעדלאוו'ן קומט באזונדערס אנערקענונג, וואס ער האט געהאט דעם מוט צו מודה זיין דאס. וואס אנדערע פארלאמענטאריער האבען ניט דעם מוט דערצו... מיט דעם באווייזט ער אז ער איז א פיינער מאן, און דעריבער, האט ער נעבאך געמוזט אויפגעבען די פאליטיק. אנדערע "פאליטישענס" ווייסען אויך אז זיי זיינען ווילדע גראבע־יונגען, אבער זיי פרובירען צו פארשרייען דעם עולם מיט זייערע פוסטע רייד. זיי ווייסען אז זיי וואלטען זיך גיכער געפאסט זיין רוסישע קאמיסארען, איידער צו זיצען אין דעם קאנאדער פארלאמענט. ווארום וואס אנבעלאנגט וועגען "עם־הארצות" איז דער קאנאדער פארלאמענט נאך לייבער דערווייל ניט אזוי דעמאקראטיש ווי דער רוסישער "פאליט ביורא" אדער "סאוונארקאם" . . .

ווען איך זאל ווייסען אז איך וואלט האבען אן אונטערשטיצער, וואלט איך געמאכט א "מאושעל", אז פון היינט אן און ווייטער, זאל געפאדערט ווערען פון אונזערע אלע קאנדידאטען, אז זיי זאלען זיך אמוועניגסטענס אויסלערנען דעם "אלף־בית", איידער זיי "לויפען" פארטרעטען אונזערע אינטערעסען... ווארום עס איז דאך א חרפה צו שיקען אין אזא געהויבענעם ארט, אזעלכע אמת'ע "פאלקס מענשען". . .

אדער איך וואלט פארגעשלאגען, אז מען זאל דינגען א מלמד, וועלכער זאל עפענען א חדר אין דעם פארלאמענט גופא און לערנען מיט זיי "עברי". עס וואלט זיי, כלעבען, זעהר גוט צונוץ געקומען... מר. מעקענזי קינג האט זיך ביז איצט ארויסגעוויזען צו זיין נאר א שלעכטער "רבי". שוין אזוי פיעל יארען אז ער קנעלט מיט די גוי'ש'ע קעפ, און ער קאן גארניט אריינקלאפען אינעוועניג, אונזערער א מלמד, טאקי, לאמיר זאגען פון וועסט־סענטער ריידינג, ווען ער וואלט דערוועהלט געווארען אין די קומענדע עלעקשאנס, וואלט ער בעסער געלערנט מיט זיי "בלק"...

עס דארף איצט ווערען די אלגעמיינע לאזונג פון די געערטע "וואוטערס" צו אונזערע פארלאמענטארישע פארטרעטער און פאליטישענס: "אין חדר אריין קונדסים!" שוין צייט איר זאלט קענען דעם "א". "ב" . . .

אויפ'ן קבר פון היינריך היינע

פון נ. פראנק.

יעדעס מאל, ווען איך בין ביי פלאס קלישי, געה איך אריבער אויפ'ן בית־הקברות פון מאנמארטר אויפ'ן קבר פון היינריך היינע. מיינע טריט קענען שוין דעם וועג אהינצו. גלייך געהען זיי אריבער דעם פאמיליען־קבר פון גאמבעטא, פון מאריס באקאנאווסקי, פון א סך אנדערע און קומען צום קבר פון היינריך היינע.

און איך בין ניט דער איינציגער געטרייער פון זיין קבר. טויזענטער און טויזענטער פריינט האט דער געניאלער אידישער דיכטער געלאזט אין פאריז און אין אויסלאנד, און אלע קומען זיי פון צייט צו צייט אויף זיין קבר, ווען די אומשטענדען זענען גינסטיג דערצו. ניטא אפשר איין קבר אויפ'ן בית־עולם, וועלכער עס זאל זיין אזוי "באזוכט" ווי דער קבר פון היינריך היינע. ער איז נאך היינט דער לעבעדיגסטער צווישען אלע קברים. דער קבר פון אלע טרוימערישע הערצער. דער פריינט פון אלע אומגליקליכע און עס איז זעלטען ניט צו טרעפען ביים ווייסען שטיין א יונגע שעהנע דאמע — דאס רוב אן אויסלענדערין — וואס שטעהט און מורמעלט פרום איינס פון די אויפשריפטען פון קבר:

"ווערדע איך ווי אין איינער וויסטע
"אומגעשארען פאן איינער האנד
"אדער רוהע איך אין איינער קיסטע
"איינעס מעערעס אין דעם זאנד?

דעם גרויסען אומגליקליכען דיכטער האט זיך גארניט גע'חלומ'ט, אז ער וועט ליגען דא אין פאריז. אויף דער פראנצויזישער ערד, אין פראנצויזישער טויטען־געזעלשאפט.

און יעדער אדער יעדע, וואס פלעגט קומען אויפ'ן קבר פון דעם דיכטער פלעגט אויך פארוואנדעלט ווערען אין א דיכטער און אליין פלעגט ער לאזען עטליכע פסוקים אויף א קארטעל אדער גאר אויפ'ן אקסעל פון... דיכטער גופא. איז דער ווייסער מארמאר בארעקט געווארען מיט הונדערטער און הונדערטער פסוקים, מיט הונדערטער און הונדערטער ליעבעס־ערקלערונגען, פארעהרונגס־אויסדרוקען און נעמען. געדולדיג און איראניש האט דאס היינע געטראגען אויף זיינע אקסלען און געשוויגען. זיין פיין, אריסטאקראטיש, אידיעל און אנגעליטען פנים האט מיט עקשנות געקוקט פאר זיך אויפ'ן ים פון צלמים, וואס זעהען אויס ווי א שטעהענדיגע מאניפעסטאציע פון לײדענדע, ווי א ליעבלינגס־בוך וועמענס בלעטער עס ווערען בארעקט מיט איינדרוקען, אימפרעסיעס און הייסע דאנקבארקייט. איז היינע איינגאנצען "באשריבען" געווארען פון אויבען ביז אראפ, דורך די דיכטעריש נשמות, וואס האבען זייערע הערצער אנגעצונדען אין קוואל פון דיכטער'ס לײדען.

אט דער דיכטער, וואס ליגט דא אונטער'ן שטיין האט פון "זיינע גרויסע לײדען געמאכט קליינע לידער". ער האט שוין לאנג אפגעליטען — זיינע לידער שמירען נאך אבער אלץ מיט מיטלייד און צערטליכקייט אלע לײדענדע פון דער וועלט. און ניטא אזא באלזאם פאר א לײדענדען ווי א דיכטונג פון היינריך היינע. זיינע ליפען בייסען און קושען, פרעסען און צערטלען. אומגליקליכע האבען ליעב נאך אומגליקליכערע פון זיי און היינריך היינע איז דער אומגליקליכסטער צווישען די אומגליקליכע. א כסדר'דיגע וואונד, וואס האט קיינמאל ניט אויפגעהערט צו טריפען מיט בלוט.

קומען נאך היינט אויפ'ן בית עולם אלע אומגליקליכע און טרויען איהם אן, שווייגענד זייער איבערפולט הארץ. אין זיינע לײדען האבען זיי אויך זייערע יסורים געפיהלט און הנאה געהאט דערפון. וואס היינע האט זייערע לײדען נאך געליטען פריהער פאר זיי.

ווער ווייסט ווי היינע אליין וואלט זיך באצויגען צו די דיכטערס פון זיין רוהען? וואלט ער זיי געשמיסען מיט זיין פייערדיגען סארקאזם? וואלט ער זיי פאריאגט פון זיך ווי פליגען? צי גאר אין געגענטייל: וואלט ער אפשר זיי אויסגעבארגט זיין שטאלצען רוקען פאר זייערע הארציגע און אומבאהאלפענע פערזען. ווארום וואס קען נאך זיין ליעבער פאר א קינסטלער ווי צו פיהלען, אז זיין נשמה טראגט זיך איבער אין אנדערע, אז זיין פאקעל צינדט אן און לייכט?

ווען דער מענש פיהלט ווירקליך, איז ער תמיד תמימות'דיג אונבאהאלפען אין זיין דאנק־אויסדרוק אין זיס זענען אט די פאטעטישע אויסגעשרייען פון לייענער און פארעהרער.

דער פראזא־קינסטלער האט געטריישט לייענער, פארעהרער. דער דיכטער האט אבער פארברענטע חסידים.

היינט טאר מען שוין אבער מעהר ניט דיכטען אויף היינע'ס רוקען. א גזרה פאר די הונדערטער און הונדערטער "דיכטערס", וואס קומען איהם באזוכען אויפ'ן בית עולם. די אויפשריפט איז שטרענג און פארמעל: "שטרענג פארבאטען צו צייכענען, מאכען אויפשריפטען און פאטאגראפירען אונטער א שווערער שטראף".

ביי קיין אנדער קבר זעה איך ניט אזא פארבאט. דאס אליין צייגט, אז קיין אנדער קבר איז ניט אזוי "באדיכטעט" און "באשריבען" ווי דער — דא.

האט מען געדארפט ארויסגעבען אזא גזרה? איך ווייס ניט. איז ניט דער גרעסטער שכר פון א דיכטער טאקע אט די חתימות פון לײדענדע הערצער? און איז דער דענקמאל טאקע ניט ווערט געוואן פאטאגראפירט צו ווערען טאקע אזוי ווי ער איז אמאל געווען, בארעקט מיט ליעבעס־ערקלערונגען?

* * *

קיינמאל בלייבט דעם דיכטער'ס קבר ניט אהן בלומען. צארטע פינגער לייגען דארט תמיד קרענץ. דער וואזאן, וואס פאסט זיך אריין אין באנד בליהט תמיד. יעדעס מאל קענט איהר געפינען אויפ'ן דיכטער'ס קבר קוויטלאך, צעטלאך, וויזיט־קארטען. מען שמועסט זיך איבער מיט איהם ווי מיט א געטרייען פריינט, ווי מיט א אנגעשוואלען הארץ, צו אן אנגעליטענעם מענשען פיהלט מען רעספעקט, דרך ארץ, פארגעטערונג. איצט איז דער גרויסער דיכטער וועניגער אליין, ווי אמאל ביי זיין לעבען. זעלטען־ווען דו ביזט איינער אליין ביי זיין קבר. תמיד קומען אנדערע חסידים. טוריסטען מיט די ביכלאך אין די הענט, דאמען — מיט זיינע געדיכטען. היינע איז אלעמענ'ס דיכטער. דער דיכטער פון דער גאנצער לײדענדער וועלט. דער דיכטער פון דער הארץ.

שוין פאר דער מלחמה איז היינע'ס קבר געווען דער ליעבלינגס־קבר פון טויטען גארטען. זיינע בלומען האבען קיינמאל ניט געפעהלט זינט ער איז געשטארבען. אפילו ווינטער־צייט אין די גרעסטע פרעסט האט מען איהם זיין בלום געגעבען, און ווי דורך א נס איז די בלום ניט פארפרוירען געווארען. ווען די מלחמה האט אויסגעבראכען בין איך געווען א בעלן צו זעהן, צי היינע'ס קבר איז באבלימט און — צום ערשטען מאל — האט איך אויף איהם קיין בלום ניט געטראפען.... ער האט אויסגעזעהן פאר'יתומ'ט.

אבער ווי א קאשמאר איז די מלחמה אריבער און בלומען האבען זיך נאכאמאל באוויזען אויפ'ן קבר פון היינריך היינע. די ערשטע בלום אויף זיין קבר איז געווען די ערשטע טויב פון שלום. דער אנזאג פון בעסערע צייטען. און ביז היינט פרענגט מען דעם לײדענדען קינסטלער בלומען פון דער גאנצער וועלט. שמעקענדיגע דאמען אין העלע טואלעטען לייגען צו זיינע פיס "אימארטעלען". זיי דאנקען איהם, וואס ער האט נאך מיט יאהרען צוריק אויסגעזונגען ווי א פידעל די עלעגיע פון זייערע הערצער. זיי קושען דעם שטיין אונטער וועלכען דער דיכטער שלאפט זיין לעצטען שלאף.

* * *

דער אוונט רויכערט זיך אויפ'ן בית עולם פון מאנמארטר. די לופט פארלירט איהר קלארקייט. זי ציהט זיך אריבער אין זייד־בלוי. עס מעקען זיך אפ די קברים. זיי פארלירען זייערע קאנטורען.

א דאמע מיט פארוויינטע אויגען לאזט א טרעהר אויפ'ן קבר פון היינריך היינע. איהר כליפ צופעפעלט זיך צווישען די איינוואוינער פון דער ערגערער וועלט. מען האט אנגעצונדען די אלטע פארטריקענטע קרענץ און מען פארברענט זיי. עס שמעקט מיט לעבען אויפ'ן אלטען גארטען פון טויט...

און מיט'ן פנים צום אידישען בית עולם קוקט דער מארטירער דיכטער און שווייגט. פאר איהם ברייטערט זיך אויס דער אידישער בית עולם מיט זיינע אלטע, שעהנע פאמיליען־קברים. אלטע יחוס'דיגע אידישע נעמען קוקען פון דארט אראפ. אט איז, ביי איין קבר, משה רבנו פון מיקעל אנדזשעלא, גרויס איז ער און מעכטיג, שטאלץ און שטרענג. דער שווארצער מארמאר צוגעהט זיך אין דער נאכט. אט זענען אויך די קברים פון אנדערע אידען, וועניגער אידען פון היינע'ן און דאך — וועט מען אויף זיי "קדיש" זאגען...

די טראגעדיע פון שיקזאל!

דער אוונט איז שוין גאנץ נידעריג אויפ'ן בית עולם. פון דער ווייטענס לייכטען שוין די ליכטער פון פלאס קלישי. די אלטע קרענץ שטארבען און ברענען זיך. זיי שמעקען מיט טויט. מארגען וועלען לעבען אנדערע קרענץ. אנדערע בלומען. זיי וועלען אפשמעקען זייער קורץ לעבען און שטארבען מיט פארפום.

עס הערען זיך זאנפטע טריט. די לעצטע באזוכערין פון היינע'ס קבר געהט אוועק. נאכט. מען מוז דעם קבר לאזען אין רוה. דער דיכטער וויל רוה. כסדר געזעלשאפט איז ערמידענד. דער געשטארבענער דיכטער וואס לעבט וויל אביסעל איינזאמקייט. ער וויל זיך פאנאנדערקלייבען אין אליין, וואס מען האט איהם דערצעהלט און פארטרויט. אלץ וואס מענשען קומען איהם דא דערצעהלען טריפט אריין אין זיין הארץ דורכ'ן דערווארימטען שטיין און דורך א פארבארגענעם וועג שיקט ער איבער די לײדענדע הערצער טרייסט און נחמה. זיי פיהלען זיך שוואך ביים אריינגעהן, לייכט — ביים ארויסגעהן. מיט זיין שווייגען שוימט אפ דער דיכטער זייער הארץ. ווייך שוועבט די לעצטע באזוכערין פון דיכטער אויף דער הארטער ערד פון בית עולם. איהרע רויטע האר ברענען אין אונטערגעהענדען טאג. איהרע אויגען זענען גרין — פייכט, מארגנע. זי וואלט דא געבליבען צווישען די קברים א גאנצע נאכט. מען טאר אבער ניט. דער וועכטער געהט איהר נאך ווי א פאנטאם.

— גיכער, מאדאם, גיכער! די שעה פון פארמאכען האט געשלאגען!

די קליינע פיסלאך פון דער רויטער דאמע איילען זיך אביסעל אונטער. עס הערט זיך א שטילע מורמלעריי. ווי אימעצער וואלט געדאווענט צווישען די בלעטער. זאגט ניט א איד קדיש אויפ'ן קבר פון היינריך היינע?

דער שרעק פאר'ן „למה יאמרו הגוים"

ווידער אמאל וועגען דער פראגע וועגען דעם אנטי־אידישען באיקאט אין טאראנטא

פון י. פייגעלמאן

זינט עס איז דערשינען מיין ארטיקעל וועגען דער פראגע פון דער אנטי־אידישער באיקאט באוועגונג ביי אונז אין שטאדט, איז פאר מיר קלאהר געווארען זעהר א וויכטיגער פאקט. עס איז פאר מיר נעמליך קלאהר געווארען, אז די דאזיגע פראגע איז איינע פון די ברענענדיגסטע אויפ'ן טאג־ארדנונג פון אונזער אידיש לעבען אין טאראנטא.

אויפ'ן טעאטראלישען לשון וואלט מען געקענט זאגען, אז דער ארטיקעל האט "אנגעריסען" און האט ארויסגערופען דעם אלגעמיינעם אינטערעס און פון דעם שרייבערישען שטאנדפונקט איז דאס אליין שוין א גענוגענדע באלוינונג פאר מיין טרחה... אבער דער אמת איז, אז אין דער דאזיגער פראגע, בין איך פאראינטערעסירט ניט בלויז אלס זשורנאליסט, נאר איבערהויפט אלס אידישער בירגער פון טאראנטא.

דער פאקט, אז מיין ארטיקעל האט ארויסגערופען אזא ברייטען אינטערעס צווישען דער טאראנטא'ר אידישער באפעלקערונג איז פאר מיר דער בעסטער באווייז, אז איך האב געטראפען אין ריכטיגען ציעל.

עס איז פאר מיר א באווייז אז דער ענין איז אן אנגעוועהטאגטער, און דאריבער האבען זיך אלע געפיהלט אזוי טיעף געטראפען, ווען איך האב אנגעריהרט די וואונד, און די וואונד איז דאך אזא וועהטאגדיגע אז עס איז בלויז גענוג צו אנריהרען זי, כדי עס זאל ארויסרופען א קרעכץ . . .

האב איך טאקע גענוג געהאט די געלעגענהייט צו אנהערען זיך מיט א סך קרעכצעניש און זיפצעניש פון אידישע טאטעס און מאמעס, פון אידישע סטודענטען און קאלעדזשעס, פון אידישע פראפעסיאנאלען און פון א סך אנדערע סארטען אידען, וועמעס אידישער שטאלץ האט זיי נאך ניט דערלויבט צו ענדערען אדער קירצען זייערע פאמיליען־נעמען. זיי ווייסען, אז ווען זיי וואלטען זיך געקאנט אלע א נאמען געבען "סמיט", אדער "העררים" אדער "פירסאן" אדער עהנליכע ענגליש־קלינגענדע נעמען, וואלטען זיי אזוי פיל ניט געליטען צוליעב זייער אידישקייט.

זיי ווייסען, זאגען זיי מיר, אז צוליעב זייערע אידיש־סלאווישע נעמען וועלכע ענדיגען זיך מערסטענס מיט א "סקי", קומט זיי אויס א סך צו ליידען, אבער זייער אידישע עקשנות לאזט זיי ניט צו שוה מאכען מיט'ן געדאנק, און צו אפזאגען זיך פריווילעג פון א פאמיליען־נאמען מיט וועלכען עס זענען פארבונדען עטליכע דורות זייערע. זיי ווייסען אז צוליעב די "ראזאלסקי", "בוקאוועצקי", "לובעצקי" און זייער גלייכען, ווערען זיי — אפשר אביסעל באהאלטענערהייט — גערודפט פון זייערע שכנים, אבער ענדערען דעם נאמען ווילען זיי דאך ניט.

קרעכצען זיי פאר מיר אויס, זייערע ביטערע הערצער. די דאזיגע אידישע "סקי'ס", און איך פיהל, בשעת מעשה, אז זיי ליידען פון דער קרענק, וואס מען קאן אנרופען "נאציאנאלע באליידיגונג". זיי ליידען און זיי שווייגען, ווייל זיי דענקען אז זיי זענען הילפלאז. זיי גלויבען אז זייער שטים איז צו שוואך צו קאנען דערהערט ווערען אויסער אין זייערע ענגע גרעניצען.

אבער דא איז דאך, וואו זיי מאכען זייער טעות. זיי באגרייפען ניט, אז ווי שוואך זייער שטים זאל ניט זיין, קאן זי שטארק ווערען, ווען זי וועט זיך צונויפגיסען מיט די שטימען פון טויזענטער אנדערע שטימען אין טאראנטא. זיי פארשטעהען ניט, אז מען וואלט זיך גאנץ גוט צוגעהערט צו זייער ווארט. אפילו אין יענע קרייזען, וואו איצט ווערען זיי איגנארירט, ווען זייער ווארט זאל ארויסגעזאגט ווערען פאראייניגט — און במילא קרעפטיג.

און צווישען די דאזיגע אידען זענען נאך אויך פאראן אזעלכע וועלכע האבען מיטגעבראכט פון יענער זייט ים זייער באהאלטענע מורא פאר דעם קריסט. זיי די דאזיגע אידען לײדען ניט וועניגער ווי די איבעריגע, פון דער נאציאנאלער באליידיגונג, אבער טיעף אין זיי ליגט נאך פארבארגען יענער פחד פון דעם "למה יאמרו הגוים". זיי זענען שטענדיג גרייט אז זייערס זאל איבערגעהן, אבי זיי זאלען זיך חלילה ניט איינרייסען מיט'ן גוי... פון וואנען אזא פסיכאלאגיע האט זיך צו זיי גענומען איז גאנץ פארשטענדיך. עס איז אין זיי איינגעווארצעלט פון דור־דורות — נאך פון זייערע עלטער־זיידעס און עלטער־באבעס, און די דאזיגע פסיכאלאגיע האבען זיי אויך אריבערגעבראכט אהער.

ביי זיי קומט אויס, אז עס לוינט זיך קיינמאל ניט פאר דעם שוואכען "ישראליק" צו אנהויבען זיך מיט דעם שטארקען "עשו". זיי שרעקען זיך צו ארויסזאגען אין דער עפענטליכקייט אלץ וואס זיי פיהלען און דענקען, ווייל עס קאן חלילה ארויסרופען אפּדרוס ביי דעם גוי, און דאמאלסט האבען זיי מורא, וועט זיין ערגער ווי עס איז איצט.

אבער וואס הייסט עס אזוינס "ערגער"? און וואס קאן בכלל זיין ערגער, ווי אז מען זאגט אייך יעדען טאג, אז איר זענט א "שיני"? וואס מיינט עס אזוינס ערגער, ווען מען מיידט אויס אייך, ווען מען איז אייך חושד, אז איהר שטאמט אפּ מזרע ישראל... ווארום עס איז דאך ניט אמת, די באהויפטונג, אז אונזערע אידישע געשעפטסלייט אין טאראנטא, מאכען בלויז א לעבען פון די קריסטליכע קונים. פארקעהרט, עס וועט זיין ניט איבערגעטריבען צו זאגען, אז גאר א סך קריסטליכע פירמעס פארדינען גאנץ גוט לעבען די אידישע קונים. און אויב עס זענען פאראן עטליכע געציילטע אידישע געשעפטסלייט וועלכע האבען א קריסטליכען "טרייד", זענען דערביי פאראן טויזענט און איינס סיבות.

קודם כל לאזען זיי זיך "אפּערירען" זייערע פאמיליען־נעמען אזוי אז פון "מאלאנסקי" ווערט "מאלסאן". נאכדעם לאזען זיי זיך אפּערירען זייערע אידישע נעזער... אדער זיי נעהמען אריין א כשר'ע קריסטליכע "סיילס־לײדי", און אליין זיצען זיי באהאלטען אין דעם הינטערשטען טייל פון דער "סטאר". דערנאך לאזען זיי עפענען ברייט זייער אידישען בייטעל און זענען מנדב אויף אלערליי קריסטליכע אינסטיטוציעס, כדי זיי זאלען, אזוי ארום נושא חן זיין אין דעם קריסטליכען 'נעיבארהוד'". און ערשט נאכדעם היטען זיי זיך, ווי ווייט מעגליך, אז מען זאל זיך חלילה ניט דערוויסען פון זייער אידישקייט, ווייל אויב יא, זענען זיי געקוילעט...

אט אזוי טוען אידישע געשעפטסלייט "ביזנעס" מיט קריסטליכע קונים. נו, וואס זשע, קאן דא זיין פאר א רייד וועגען ערגער מאכען די סיטואציע, אויב מיר זאלען פּראטעסטירען געגען אזא דיסקרימינאציע?

און א חוץ דעם. מיר רופען דאך ניט די היגע אידען צו אן אנטי־קריסטליכען באיקאט, נאר צו א פּראטעסט. מיר זאגען אז אידישע קונים דארפען באווייזען זייער אידישען שטאלץ און ניט געהן קויפען דארט, וואו מען דערלויבט זיך צו איזדעקעווען זיך, אויפ'ן אידישען חשבון. געוויס וואלטען מיר שטענדיג געוועזן די לעצטע צו באנוצען זיך מיט באיקאט מיטלען ווייל (כי גרים הייתם בארץ) מיר אליין ווייסען נאך גאנץ גוט דעם טעם פון די פּוילישע אדער רומענישע באיקאטען. אבער אין דער זעלבער צייט, איז עס דאך אויך א פארברעכען צו לאזען זיך אזוי פיעל שפייען אין פנים אריין. ווער זאגט עס, אז דערפאר ווייל מיר זוכען צו לעבען בשלום ושלוה מיט אונזערע שכנים דאריבער מוזען מיר זיך לאזען צו ווערען דער ציעל־ברעט פון אלערליי ציניש באמערקונגען? און ווער זאגט עס, אז דערמיט וואס מיר האלטען פון דער טאק־

(פארזעצונג אויף זייט 6)